

De veranderingen zijn niet heel groot. Ik heb bijvoorbeeld de 'sch' in woorden als 'mensch' vervangen door een 's'. De dubbele 'oo' van 'zoo' is een enkele geworden. Verder heb ik de oude naamvalsuitgangen zoals 'goeden' veranderd in 'goede' en heb ik de interpunctie hier en daar aangepast.

Het mooie van het boek is, dat het zoals gezegd niet saai is en dat het aanknopingspunten biedt tot gesprekken over diverse onderwerpen, zoals armoede en sociale mobiliteit. Het is weliswaar stilistisch niet zo goed als Couperus, maar het is wel heel interessant.

Nu bedoel ik niet dat we dus maar moeten stoppen met het lezen van Couperus op school, maar er is zoveel meer. Behandel ook boeken als *Hilda van Suylenburg*; emancipatie is nog steeds een belangrijk onderwerp om in de klas te behandelen. Het is ook belangrijk om te laten zien dat maatschappelijke discussies niet alleen in de krant gevoerd werden, maar ook in de literatuur. En ik denk dat leerlingen een boek als *Goëtia* spannender vinden dan de meeste boeken van Couperus.

Natuurlijk verschilt het per leerling. Zelf hield ik in 6 vwo de presentatie van tien minuten die ik over een boek moest houden over *Eline Vere* en nog steeds lees ik bij tijd en wijle graag een boek van Couperus. Couperus was een groot stilist en hij kan op magistrale wijze op de eerste pagina van een boek of verhaal het verloop van de rest van het verhaal aankondigen. Ik vind het bijvoorbeeld heel knap dat Elly en Lot in *Van oude mensen, de dingen, die voorbij gaan...* op de eerste pagina eigenlijk al laten weten dat er een enorme traagheid in het verhaal gaat zitten. Ook vind ik het mooi dat de tragedie van die mensen in het boek niet is dat ze vroeg doodgaan, maar juist dat ze zo lang doorleven dat uiteindelijk al hun geheimen op straat komen te liggen. Maar Couperus is wel beter geschikt voor mensen die al belezen zijn. De gelaagdheid in zijn boeken zie en begrijp je alleen als je er ook voor hebt.

Persoonlijk vind ik het belangrijk om leerlingen liefde voor literatuur bij te brengen door er enthousiast over te zijn en ze proberen aan te spreken. Ze moeten niet alleen maar biografieën over voetballers lezen, maar ook niet alleen maar dingen die ze boven de pet gaan. Maar daar zit nog een heleboel tussen in.

Dat probeer ik ook te laten zien in mijn *Basisboek historische letterkunde*, in de eerste plaats bedoeld voor (aankomende) leraren Nederlands. Sommigen vinden de toon te populair, maar ik wil juist laten zien dat literatuur, ook literatuur van voor 1900, in principe voor iedereen

bereikbaar is en dat het niet iets sacraals is waar we op hele voorzichtige toon en op een heel serieuze manier mee om moeten gaan. Het is minstens zo belangrijk om er goed om te kunnen lachen en om ervan te genieten. Mensen haken af als je het als je het behandelt als iets heiligs dat niet voor iedereen bestemd is. Literatuur is ook juist voor jonge mensen. Meestal is juist literatuur die door jonge mensen is geschreven het best. En ja, ook Couperus wordt in het boek behandeld, voornamelijk *Noodlot* en *Eline Vere*. De uitgever en ik hebben besloten dat het boek tot 1900 loopt, dus latere teksten kon ik er helaas niet meer in behandelen.

Het is belangrijk leerlingen voor zover mogelijk persoonlijk te benaderen en tips te geven, en dan zoveel mogelijk leuke boeken. Ze groeien als ze steeds een nieuwe stap kunnen zetten. Ook voor mijn studenten probeer ik boeken op de lijst te zetten die ze interessant vinden. Het liefst zou ik helemaal geen lijst gebruiken, maar daar ontkom je toch vaak niet aan als je er gezamenlijk iets mee wilt doen. Het leven is in elk geval veel te kort om middelmatige of niet boeiende boeken te lezen. Het leven is overigens ook te kort om ingewikkeld of zuur te doen over literatuur. Er wordt veel te weinig gelachen in de literatuur. Maak het boeiend en vrolijk en heb er lol in.

Een treffend voorbeeld daarvan is overigens het boekje *Gedachten lezen met boeken* dat ik [HM] aantrof op de website van Bas Jongenelen, waarin hij aan de hand van diverse Nederlandse boeken uitlegt hoe je kunt doen alsof je gedachten leest, leuk om op een originele manier boeken in de klas te introduceren, al kan het natuurlijk ook werken op een feestje. 🍷

Frits Lapidith, *Goëtia*, ed. Bas Jongenelen. Tilburg, 2020.

Bas Jongenelen, *Basisboek historische letterkunde*. Groningen, 2021.

Bas Jongenelen, *Gedachten lezen met boeken. Zeven boektesten*. Tilburg, 2011.

Couperus als koekoeksjong

In 2020 verscheen een boek uit de tijd van Couperus over de moderne heks Olga, *Goëtia* (1893) van Frits Lapidoth, herspeld door Bas Jongenelen. Jongenelen is gepromoveerd op humor in 1561, was eerder docent Nederlands in het voortgezet onderwijs en geeft nu Nederlands aan de Fontys Lerarenopleiding Tilburg. Waarom is het belangrijk om naast het werk van Couperus ook boeken als *Goëtia* opnieuw uit te geven?

Door Hester Meuleman

Ten eerste is *Goëtia* een spannend boek met veel thema's die aanleiding geven tot gesprekken. Een vriendin van mij liet het aan een aantal van haar leerlingen lezen en die waren erg enthousiast. Het gaat over communisme, nihilisme, anarchisme en terrorisme. Er is sprake van een radicaliseringsproces in het boek; het was in z'n eigen tijd actueel, maar biedt ook nu genoeg aanknopingspunten om over te praten. Er staat zelfs in het boek uitgelegd hoe je een bom moet maken, en het gaat over heksen en geesten oproepen. Verder kun je er eventueel ook nog iets van het naturalisme mee uitleggen, aangezien het ook gaat om mensen die door hun race, milieu en moment vast zitten in een situatie waar ze eigenlijk alleen door middel van geweld weer uit kunnen raken.

En daar kom ik meteen bij het volgende punt. Ik vind het belangrijk dat leraren beseffen dat er meer is dan alleen het naturalisme en de Tachtigers in de negentiende eeuw. Ook ik heb me eerder wel schuldig gemaakt aan het op die manier vereenvoudigen van de negentiende-eeuwse literatuur, maar Jacqueline Bel, Mary Kemperink en Wim Tigges hebben in hun werk toch ook echt wel laten zien dat er meer te beleven is in die tijd. Gek genoeg mist dat vaak op lerarenopleidingen en dus ook op de middelbare school. Soms lijkt het of Couperus tijdens de canonicvorming van die tijd alle anderen als een koekoeksjong uit het nest heeft gedrukt en hij wordt vaak ook nog eens neergezet als dé Nederlandse vertegenwoordiger van het naturalisme, terwijl hij helemaal geen naturalist was zoals Zola. Hij schreef bijvoorbeeld niet over de lagere klassen, zoals Zola deed. Ook was hij niet per se de grootste schrijver uit die tijd, maar dat lijkt nu wel zo.

Met het oog op het onderwijs heb ik dus *Goëtia* herspeld en opnieuw uitgebracht. Je kunt al die andere boeken immers wel behandelen, maar dan is het ook fijn als ze beschikbaar zijn. Ik ben al heel blij dat de DBNL (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren) bestaat, waar zoveel op te vinden is. Dat is een unicum en erg belangrijk voor het kunnen behandelen van diverse teksten.